

Žurnalas KARDAS įsteigtas Lietuvoje 1925 m. Leistas iki 1940 m.
Atkurtas 1989 m.

2021 m. Nr. 4 (492)

TURINYS

Tinklinė karyba: iššūkiai ir
galimybės buriant JAV koaliciją 2

Emil Johansen.
„Kraujo broliai“. V dalis 14

Dėl paminklų koncepcijos 26

Žurnalą rengia Lietuvos kariuomenės kanceliarijos Karinės periodikos redakcija •
Adresas: Totorių g. 25, LT-01121 Vilnius; tel. (8 5) 210 3897; el. p. Darius.Varanavicius@milt.lt
• Leidėja – Krašto apsaugos ministerija. Redakcijos nuomonė nebūtinai sutampa
su autorių nuomone. Nuotraukos, rankraščiai negrąžinami ir nerenzuojami •
Tiražas 3 000 egz., ISSN 1392-9437, GL-503 • Spausdino Lietuvos kariuomenės Karo
kartografinis centras, Muitinės g. 4, Domeikava, LT-54359 Kauno r. • T ir IV viršeliuose –
www.flickr.com

ANDRIUS BIVAINIS

Baltijos pažangių technologijų instituto (BPTI)
jaunesnysis mokslo darbuotojas

TINKLINĖ KARYBA: IŠŠŪKIAI IR GALIMYBĖS BURIANT JAV KOALICIJĄ

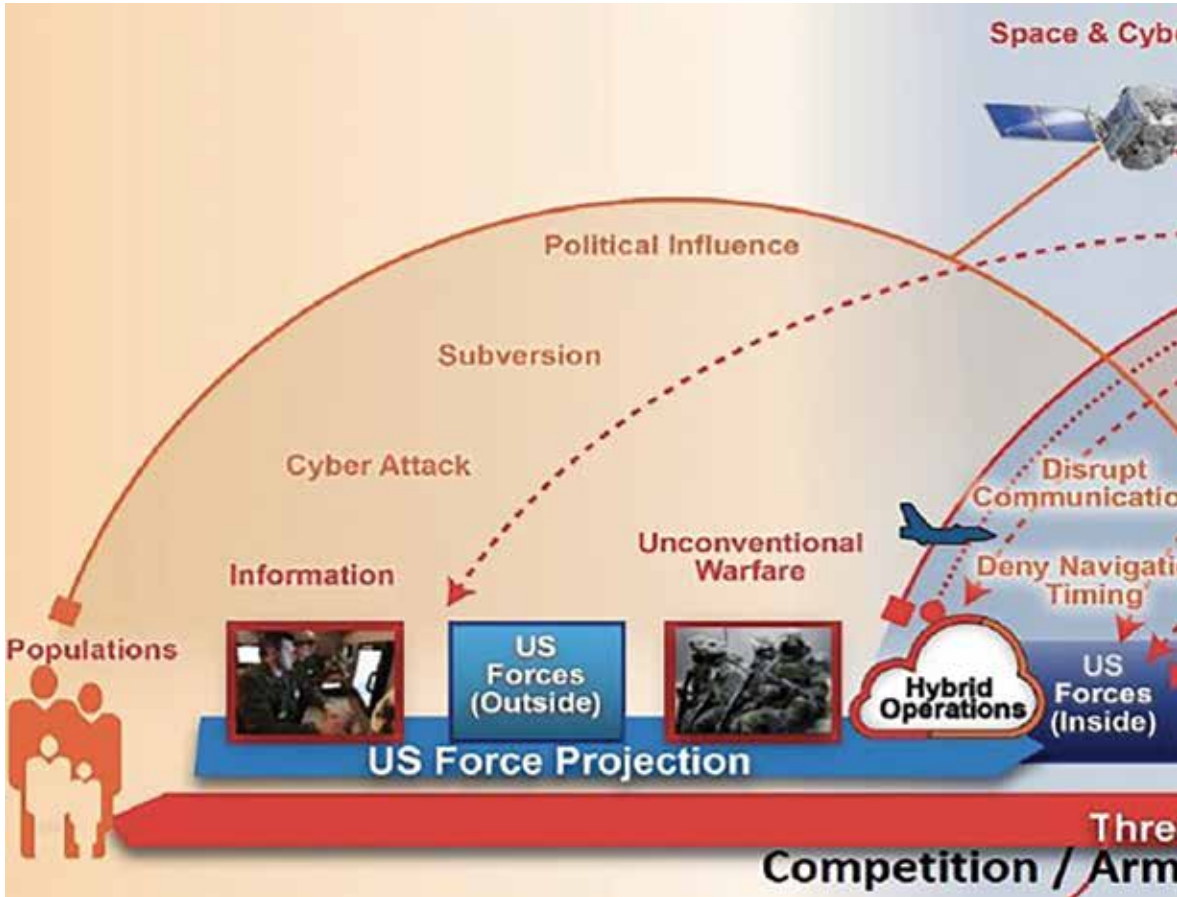

Viena iš šiuolaikinės karybos formų, dar atrandanti savo vietą populiarumo skalėje greta hibridinių formuluočių, yra tinklinė karyba. Tai gana nauja ir mažai aptarinėjama šiuolaikinės karybos forma. Tinklinė karyba – tai karinių veiksmų vykdymas, grindžiamas sinergijos pasiekimu tarp visų operacijose dalyvaujančių pajėgų. Tinklinės karybos ašis – inovatyvus valdymo ir vadovavimo tinklo funkcionalumas, kai sujungiamos ne tik skirtingos kariuomenių rūšys, bet ir suvienijamos trys pažangiųjų technologijų sistemos: sensorika, informacinės technologijos bei ginkluotės platformos.

Jungtinių Amerikos Valstijų (JAV) gynybos departamentas, apibrėždamas jungtinių operacijų sąveikos reikšmę ateities konfliktuose, pažymi būtinybę susieti visų tipų sensorių informaciją į greitą bei saugų tinklą. Tokios tinklo vystymo tendencijos pastebimos visose JAV karinėse pajėgose. Pavyzdžiui, 2021 m. spalį vykusio JAV

armijos asociacijos renginio dalyviai buvo supažindinti su skaitmenine sąveika grindžiamais ateities operacijų valdymo principais.

Remiantis JAV pajėgose taikoma karine terminologija, tinklinei karybai svarbus informacijos kaitos būdas plėtojamas diegiant jungtinių veikimo aplinkų valdymo ir vadovavimo tinklą

(angl. *Joint All-domain Command and Control, JADC2*). Šiai jungtinių operacijų valdymo iniciatyvai postūmį suteikė 2021 m. rugsėjį patvirtinta JAV jungtinių pajėgų JADC2 strategija. Strategija, kurios viešoji versija dar tik taps priinama, skelbia siekį sujungti atskirų pajėgų naudojamas valdymo ir vadovavimo sistemas į bendrą tinklą, kuris pagreitintų taktinio bei operacinio lygio sprendimų procesus. Tolimesni šios strategijos įgyvendinimo žingsniai, anot JAV jungtinio štabo J-6 viršininko gen. ltn. Denniso Crallo, „formuoja tvirtas gaires JAV pajėgoms bei pateikia sąveikos vystymo reikalavimus koalicijos partneriams“ (*Signed JADC2 Strategy Provides ‘Teeth’ to Complicated Effort | SIGNAL Magazine (afcea.org)*).

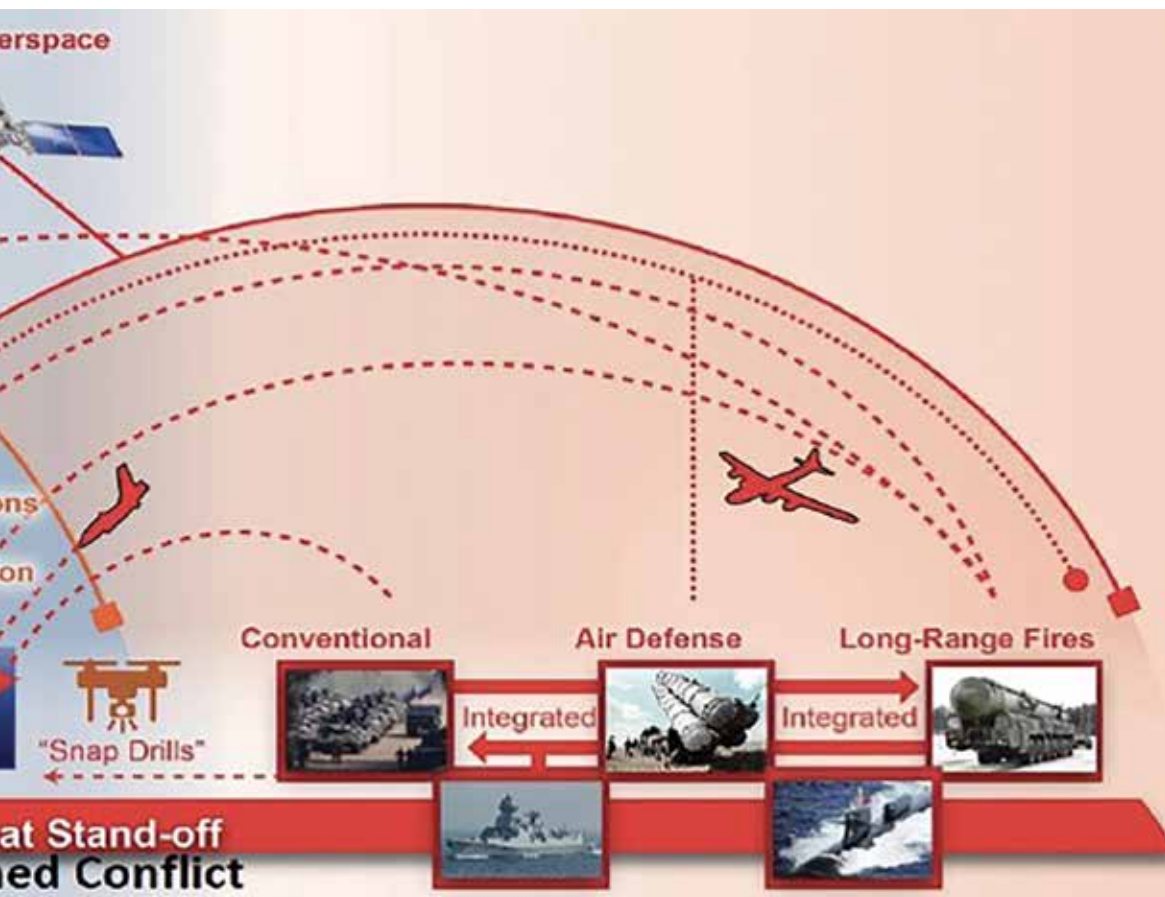
Naujų karybos tendencijų įgyvendinimo apžvalga pateikiama iš mažesniojo JAV karinės

koalicijos partnerio perspektyvos. Apžvelgus tinklinės karybos koncepcijos įgyvendinimo iniciatyvas, pateikiami svarstymai, kuo jungtinių operacijų valdymo diegimas tampa aktualus mažesniajam koalicijos partneriui – Lietuvos kariuomenei. Šiuo straipsniu siekiama paskatinti domėjimąsi nauja karybos forma, kuri pakeis ankstesniąją oro pajėgų–sausumos pajėgų operacinę sąveiką nauja visas veikimo aplinkas vienijančia sinergija.

TINKLINĖ KARYBA: PRAKTINIAI ŽINGSNIAI

JAV karinės pajėgos nuo II pasaulinio karo pabaigos išlaiko geografiškai plačiausią pajėgų išsidėstymą. Įvairūs pajėgų komponentai ir

1 pav. Konflikto projekcija su pažangių galimybių priešiškomis pajėgomis (2018 m.).

Šaltinis: Army Multi-Domain Operations Concept, 2018 m. gruodis.

junginiai veikia visose šiuolaikinėje karyboje aktualiose veikimo aplinkose: sausumos, jūrų, oro, kosmoso bei skaitmeninėje. Platus pajėgų išsidėstymas ir įvairaus operacinio pobūdžio užduočių vykdymas reikalauja greitos ir saugios informacijos sklaidos. Šis operacijų valdymo aspektas aktualizuoja informacinės veikimo aplinkos svarbą, kuri tampa dar reikšmingesnė prasidėjus aktyviems kariniams veiksams.

Pavyzdžiui, JAV pajėgų dislokavimas Rytų Europoje ar Ramiojo vandenyno akvatorijoje reikalauja vienokio administracinės informacijos sklaidos greičio. Tačiau, minėtose regionuose veikiančioms ekspedicinėms pajėgoms susidūrus su karinėmis grėsmėmis, situacijos vertinimo ir sprendimų greitis gerokai kinta. Adaptacija prie kintančios grėsmės reikalauja kur kas dažnesnio situacijos vertinimo, kurį įga-

lina greita ir saugi informacijos sklaida. Šis bendrojo pobūdžio pavyzdys nusako, kokius bruožus įgauna šiuolaikinė tinklinė karyba. Pirmasis bruožas sietinas su aplinka, kurioje formuojasi saugumo grėsmės. Operacijų rajono aplinka tampa sudėtingesnė, vienijanti įvairius veikėjus, kuriuos oponento poveikis pasiekia per įvairias aplinkas. Kitaip tariant, nebelieka aiškios operacijų geografinės aplinkos. Iš to seka antrasis bruožas: karinių pajėgų veiksmai tampa glaudžiai susiję užnugario rajonuose, konflikto tiesioginių veiksų rajone bei priešininko veikimo aplinkos gilumoje.

Siekiant sinergijos visose karinių veiksų aplinkose, kariniai sprendimai tampa kompleksiški: įtraukiami įvairių komponentų at-

stovai, tarptautinės bei vietinės institucijos, itin didėja apdorojamos informacijos kiekis. Tai diktuoja trečiąjį šiuolaikinės tinklinės karybos bruožą – situacijos suvokimo kompleksiskumą. Kompleksiškumą perteikia iliustracija, kaip JAV armijos ateities operacijos vertinamos įvairiose veikimo aplinkose. Konfliktų projekcija (1 pav.) buvo kurta vertinant pažangių galimybių priešininką. Remiantis šia conceptualia projekcija, JAV armijoje buvo pradėtas valdymo ir vadovavimo sistemų integravimo projektas *Convergence*.

JAV jungtinis štabo viršininkų komitetas dar 2019 m. deklaravo siekį kurti priešininko efektams atsparią bei veiksmingą pajėgų valdymą ir vadovavimą užtikrinančią tinklo struktūrą. Po deklaravimo – gairių formavimas, nusakantis poreikį kurti tinklą, įgalinantį veikti prieš pažangių galimybių priešininką. Detalizuoti tinklinės karybos plėtojimo reikalavimai suteikė postūmį tolimesnei visapusiškai pajėgų integracijai. Šios integracijos naujausias rezultatas – 2021 m. rugsėjį JAV gynybos departamento patvirtinta Jungtinio veikimo aplinkų valdymo ir vadova-

vimo tinklo (JADC2) plėtojimo strategija. Šios strategijos įgyvendinimą JAV gynybos departamentas sieja su pavaldžių pajėgų integravimu į bendrą operacijų valdymo tinklą, kuris užtikrintų įvairiose teritorijose dislokuotų ir priešiško poveikio aplinkoje veikiančių pajėgų sąveiką, paremtą greita bei saugia informacijos sklaida. Tolimesni praktiniai žingsniai, kaip pripažįsta JAV pajėgų Jungtinio štabo atstovai, pareikalaus glaudžios sąveikos su technologijų verslo atstovais, siekiant dirbtinio intelekto integracijos, tinklo atsparumo bei saugios informacijos

kaitos tarp skirtingų sistemų (*OPINION: Assume Disruption When Implementing DOD's 'North Star' JADC2 Strategy - Air Force Magazine*).

Praktinis šios strategijos iniciatyvų įgyvendinimas remiasi atskirais JAV karinių pajėgų projektais, kuriais atnaujinamos pajėgų valdymo ir vadovavimo sistemos, plečiant technines galimybes jungtis į bendrą tinklo architektūrą. Koordinuojantis vaidmuo šiuose praktiniuose projektuose suteiktas JAV karinėms oro pajėgoms. Projektų siekis tapo aiškus – pasiekti sinergiją, leisiančią sujungti visų pajėgų sensorius su bet kuria platforma, galinčia sukelti reikiamus kinetinius ar nekinetinius efektus priešininkui. Tokioje jungtinėje veiksmų aplinkoje siekiama greito ir saugaus informacijos pasidalijimo, eliminuojant atskirų pajėgų ar taktinių jungtinių veikimą „karo rūke“. Tolimesnis jungtinio veikimo aplinkų valdymo ir vadovavimo tinklo (JADC2) tobulinimas, tikėtina, sumažins priešiško pajėgų poveikį ateities karinėse operacijose. Priešiško poveikio prevenciją galima aptarti, remiantis esminiais tinklinės karybos bruožais.

Geografinio rajono įtakos eliminavimas ateities karinėse operacijose mažintų atskirtį tarp operacinėje aplinkoje veikiančių taktinių formuočių. Sąveika tarp pajėgų nepaisant erdvės ir laiko ribojimų jau tampa pranašumu, nes eliminuoja sudėtingą koordinavimo procesą, siekiant veiksmingų efektų bendroje veiksmų zonoje tuo pačiu metu. Be to, pajėgų manevras, artilerijos parama, oro ar jūrų komponento parama tampa sinchronizuota esamuoju laiku. Tokie sąveikos pokyčiai suteiks pranašumą identifikuoti taikinius, pasidalyti informacija ir panaudoti tikslų ginklų efektus reikiamoje vietoje bendrai nustatytu laiku.

Siekiant sinchronizuotų ir tikslų efektų, iškyla naujų iššūkių operacijose dalyvaujantiems pajėgų štabams. Kognityviniai iššūkiai susiję su antruoju tinklinės karybos bruožu. Situacijos suvokimas operacijų rajone tampa kompleksiškas. Tradicinės operacijų rajono ribos bei manevro ir

ugnies paramos valdymo priemonės taps labiau sąlyginėmis, priklausančiomis nuo kovinės paramos efektus generuojančių platformų galimybių. Kontrolės priemonės taps mažiau pastovios, jų kintantis pobūdis eliminuos tradicinį oro komponento ar laivyno ir sausumos operacijų linijinį sinchronizavimą.

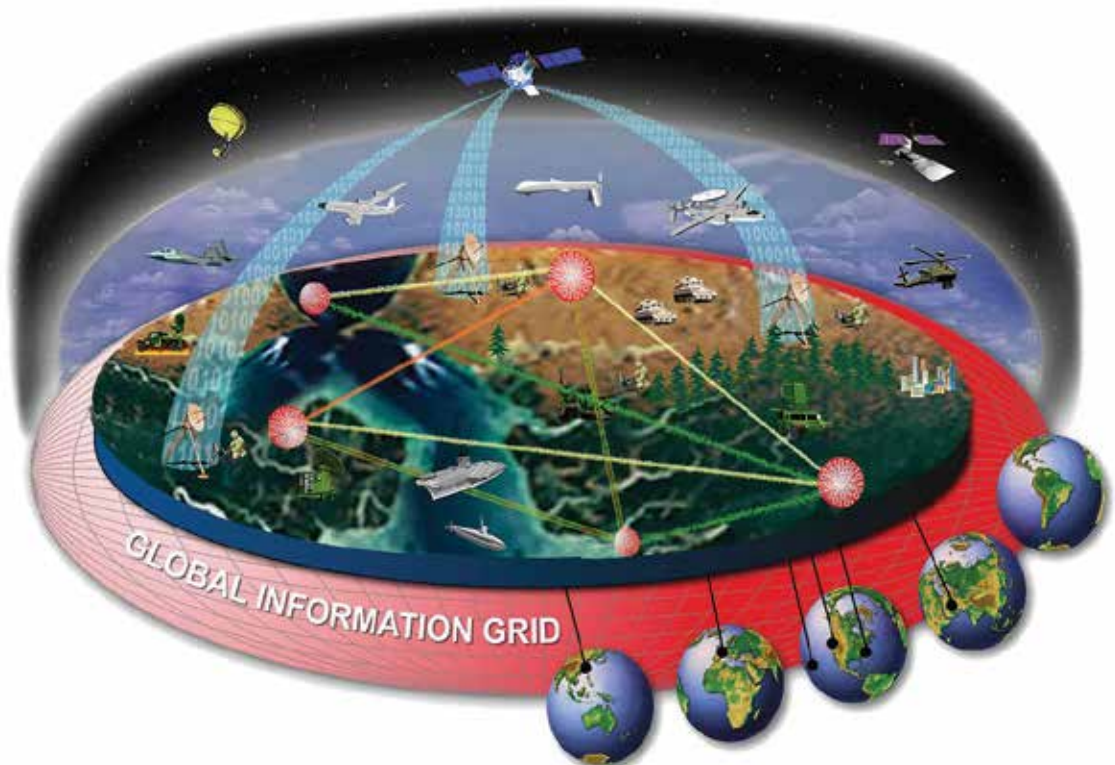
Tinklinėje karyboje žmogiškasis informacijos apdorojimo lygis tampa pernelyg lėtas. Kompleksiškas operacijos rajono suvokimas įgalina pradėti naudoti dirbtinio intelekto sprendimus, kurie ateityje pagreitins visų pajėgų sensorių bei efektus generuojančių ginklų platformų sąveiką. Pavyzdžiui, JAV jungtinis pajėgų štabas vystant ateities valdymo ir vadovavimo tinklą (JADC2) numato augančią mašininio mokymo sprendimų svarbą. Vienas iš šiuo metu viešojoje erdvėje aptinkamų projektų TITAN (angl. *Tactical Intelligence Targeting Access Node*) iliustruoja šių tendencijų įgyvendinimą (*Raytheon Technologies announces diverse Army TITAN team | Raytheon Intelligence & Space (raytheonintelligenceandspace.com)*).

Skaitmeninė veikimo aplinka tampa esmine

aplinka, įgalinančia sąveiką tinklinės karybos procesuose. Šios veikimo aplinkos saugumas bei standartizuota plėtra taps svarbiu reikalavimu, taikomu tiek JAV karinėms pajėgoms, tiek koalicijos partneriams. Žinoma, visų komponentų galimybes vienijančio valdymo ir vadovavimo tinklo veikimas susidurs su rizikomis. Svarbiausia jų – išplėtotas poveikio galimybes turinčio priešininko veikla. Tačiau atsakas tinklo slopinimo grėsmei turi du galimus sprendinius: valdymo ir vadovavimo tinklo ešalonavimą bei griežtų saugumo standartų išlaikymą koalicijos partneriams jungiantis į operacijos poreikius atitinkančią valdymo ir vadovavimo tinklo struktūrą.

Pirmasis iš sprendinių jau tampa akivaizdus JAV armijai vykdant kompleksinius divizijos lygmens mokymus. Aukščiausiame taktiniame lygmenyje diegiamos skaitmeninės sąveikos sistemos, įgalinančios lokalaus valdymo ir vadovavimo tinklo kūrimą, sujungiant visas pajėgų veikimo aplinkas. Šitaip testuojama funkcinių galimybių plėtra, ruošiantis veikti priešišku efektu apsunkintoje aplinkoje.

Antrasis sprendimas, standartizuotas koalici-

jos partnerių jungimas į ateities valdymo ir vadovavimo tinklus, suteiks papildomo atsparumo prieš tiesioginę tinklo slopinimo grėsmę. Aukščiausi saugumo standartai bei bendrąją sąveiką įgalinančių protokolų diegimas tampa inovatyviu ir ilgalaikio išitraukimo reikalaujančiu procesu. Remiantis jungtinio veikimo aplinkų valdymo ir vadovavimo tinklo (*JADC2*) plėtojimo strategija, JAV koalicijos partneriams jau iškyla sąveikos didinimo poreikis modernios tinklinės karybos plėtojimo kontekste.

GALIMYBĖS KOALICIJOS PARTNERIAMS

Jungtinio veikimo aplinkų valdymo ir vadovavimo tinklo kūrimas netolimoje ateityje, tikėtina, sulauks papildomų akademinųjų bei technologinių vertinimų. Ši praktinė tinklinės karybos plėtojimo iniciatyva gali būti suvokiama ir kaip iššūkis, ir kaip galimybė mažesniųjų koalicijos partnerių gretose. Iššūkis visų pirma susijęs su valdymo ir vadovavimo tinklų tolimesniu diegi-

mu, tinkamų resursų skyrimu šių inovatyvių galimybių plėtojimui. Vertinant racionaliai, reikia pažymėti, kad mažesniųjų koalicijos partnerių gretose inovatyvių pokyčių akcentai glūdi ten, kuria linkme apsisprendžiama tobulinti savo karines pajėgas. Nacionaliniai prioritetai bei pajėgų struktūra nulemia tai, kaip ruošiamasi reaguoti į ateities karybos iššūkius.

Tinklinės karybos plėtojimo iššūkių suvaldymui turėtų būti teikiamas deramas dėmesys. Modernioji karyba taps vis labiau priklausoma nuo sprendimų greičio ir gebėjimo adaptuotis prie kintančios operacinės aplinkos. Todėl tinklinės karybos galimybės ir technologinių sprendimų diegimo spektras turi būti detalai svarstomas, žvelgiant į ateities saugumo iššūkius.

JAV koalicijos partneriams išitraukiant į veikimo aplinkas vienijančio valdymo ir vadovavimo tinklo diegimą iškyla naujų galimybių. Kelias tokias galimybes galima apibrėžti žvelgiant į kolektyvinės gynybos plėtojimą iš racionalaus pasirinkimo pusės. Visos jos susijusios su kolektyvinės gynybos plėtra bei galėtų būti svarstyti nos ir Lietuvos kariuomenėje.

Pirmoji galimybė siejama su aiškiaus nacionalinio valdymo ir vadovavimo sistemų sąveikos tinklo kūrimu. Diegiant koalicijos partneriams taikomus saugumo reikalavimus atitinkantį tinklą, galima jį testuoti įvairiose operacinėse demonstracijose, tarptautinėse pratybose. Viena reikšmingiausių JAV pajėgų Jungtinio štabo organizuojamų testavimo iniciatyvų yra skaitmeninių sistemų sąveikos testavimo tarptautinės pratybos *Bold Quest* (liet. „Drąsus ieškojimas“). Tai JAV koalicijos partneriams atvira testavimo iniciatyva, kuri sudaro sąlygas įgyvendinti praktinius tinklinės karybos plėtojimo siekinius.

Antroji galimybė sietina su laiku atliktu valdymo ir vadovavimo tinklo modernizavimu, vykdant išsamius sąveikos testavimus prieš diegiant brangias skaitmenines valdymo ir vadovavimo sistemas. Testavimas leistų išvengti pažangių technologijų diegimo klaidų, kurios pareikalautų daug laiko ir finansinių resursų. Lietuvos kariuomenės tęstinis įsitraukimas į pažangių technologijų diegimo ir testavimo procesus skatintų personalo kompetencijų telkimą, padėtų pagrindus moderniai sąveikai ne tik su

koalicijos partneriais, bet ir kitomis nacionalinėmis institucijomis.

Galiausiai trečioji tinklinės karybos taikymo galimybė sietina su tiesioginiu įsitraukimu kaip atgrasymo priemone. Lietuvos kariuomenei tampant integraliu tinklinės karybos galimybes plėtojančių JAV karinės koalicijos partneriu, tai neliktų nepastebėta Rytų kaimynų. Stokojant modernių ilgojo nuotolio ginklų sistemų galima diegti tinklinės karybos pajėgumą, įgalinantį jungtis į koalicijos operacinį tinklą. Šitaip Lietuvos kariuomenės pajėgos taptų koalicijos pajėgų sensoriais bei galėtų inicijuoti ir integruoti ilgojo nuotolio ginkluotės efektus savo operacijų rajone.

Kaip pažymi Lietuvos karinės minties raidą analizavęs doc. dr. Deividas Šlekys, siekiant pokyčių karyboje galima rinktis tarp inovacijos, adaptacijos ir pamėgdžiojimo kelių (ŠLEKYS, Deividas. *Mąslaus Vyčio beieškant*: lietuviškos karinės minties raida ir būklė po Nepriklausomybės atkūrimo (1990–2014). Vilnius: Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija, 2016, p. 14). Vertinant Lietuvai iškilusį hibridinių

veiksmų aktualumą bei kokybiškų atgrasymo žingsnių poreikį, inovacijų ir adaptacijos pasirinkimai laiku būtų svarbiausi. Tai turėtų tapti naująja kryptimi, kuria Lietuva kaip aktyvi koalicijos partnerė plėtotų karines pajėgas, pasirengusias šiuolaikinės karybos pokyčiams.

APIBENDINIMAS

Tradicinė karybos forma įgauna vis daugiau kompleksškumo, didėja apdorojamos informacijos kiekis. Tai kelia papildomų iššūkių veiksmingam karinių pajėgų veikimui. Rengiantis

ateities kariniams konfliktams, būtina tvarkytis su informacijos gausos ir greito apdorojimo iššūkiais. Inovacijų diegimas bei jų adaptacija nacionaliniams karinės veiklos prioritetams – tiesiausias atsakas į kylančius iššūkius. Technologinių sprendimų pamėgdžiojimas nebus veiksmingas, mat ves į ankstesnės kartos sistemų diegimą, kitokiai struktūrai pritaikytų sprendimų panaudojimą.

Apibendrinant tinklinės karybos plėtojimo tendencijas, svarbu sudėti akcentus tarptautiniame ir nacionaliniame kontekste. Žvelgiant tarptautiniu mastu, naujoji karybos forma paskatino inovatyvių technologinių sprendimų diegimą, sujungiant sensorikos, informacinių technologijų ir ginklų platformų sąveiką. Tai veda į naują ginkluoto konflikto valdymo formą. Įgyvendinant tinklinės karybos sumanymus, ankstes-

niają oro–sausumos pajėgų operacinę sąveiką keičia naujo pobūdžio visas veikimo aplinkas vienijanti karinių pajėgų sinergija.

Net ir būnant sąlyginai mažu koalicijos partneriu išlieka būtinybė nepasiklysti ir neatsilikti šiose karybos vystymosi tendencijose. Lietuvos kariuomenei ėmus integruoti modernias ginkluotės sistemas, savalaikis mąstymas apie inovatyvių karinių priemonių diegimą bei val-

dymo ir vadovavimo tinklo adaptavimą pagal nacionalinius poreikius taptų kitu natūraliu žingsniu. Atsiliepiant į kai kurių saugumo ir karybos analitikų išsakytas dvejones, tai kelias į savą identitetą išlaikančių bei šiuolaikinio mūšio sąlygomis greitai sąveikauti nacionaliniu ir tarptautiniu mastu gebančių pajėgų plėtojimą.

EMIL JOHANSEN

„KRAUJO BROLIAI“

V DALIS

KONTAKTAS

Nebis, mano šaulys, iš kulkosvaidžio turelės atidengia ugnį į aukštumą šiauriau mašinos. Tą pačią akimirką nuo priešo paleistų kulku aplink mus pradeda trykšti dulkių fontanėliai. Radijo ryšiu perduodu pranešimą: „Antras skyrius – kontaktas su pėstininkais. Ryšį baigiau!“ ir iškart surinku Nebiui, kad man reikalingos priešinin-ko koordinatės. Tarp trumpų tratėjimo serijų Nebis su pauzėmis praneša: „Kryptis šiaurė... keteros vidurys... pėstininkai.“

Aš perduodu šiuos duomenis ir pranešu Ri-bei, kad bandysiu išeiti. Būdamas mašinoje, nieko nematau, reikia išlipti, kad atsivertų visas akiplotis.

Mašina, kurioje sėdi Gregeris, Kima, Biris ir Niko, sustoja šalia. Prasideda priešų pozicijos apšaudymas. Šios pirmosios sekundės dažnai lemia, kas gyvens, o kas mirs. Mums reikia perimti iniciatyvą į savo rankas. Turime laimėti šią kovą. Gavęs skyriaus raportą, išlendu iš mašinos ir atsiklaupiu už jos. Vaikiniai taip pat pasiskirsto ir užima pozicijas. Šūvių sukelti smėlio fonta-

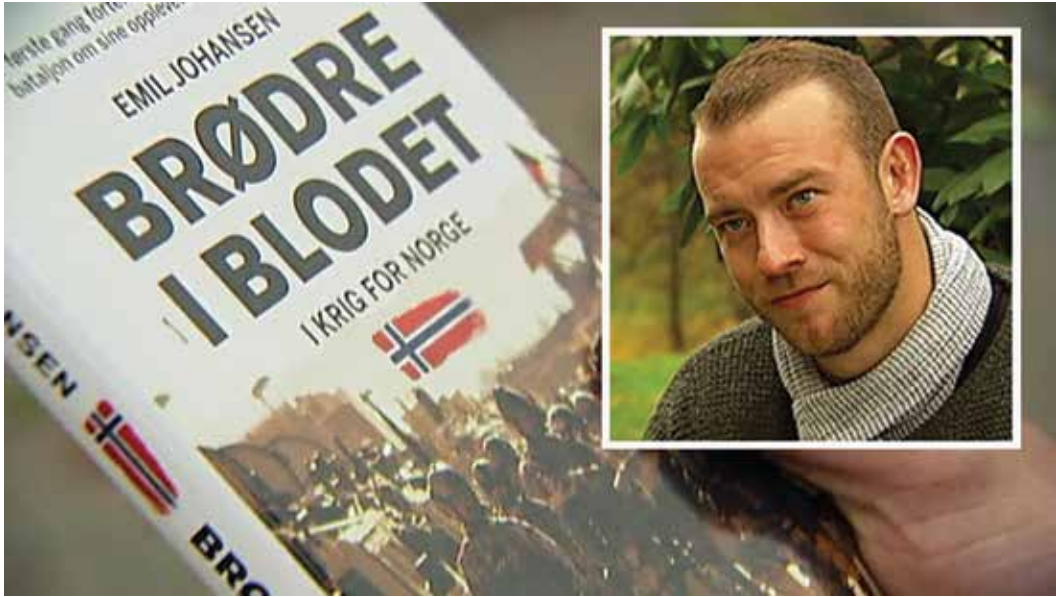
nėliai artėja mano mašinos link. Būtina skubiai keisti vietą, kol į mus neprisišaudė, ypač į mane, esantį išorėje...

Tuo pat metu mano pavaduotojas Gregeris iššoka iš mašinos ir bėga link manęs, norėdamas pasitarti. Matau, kaip kulku pataikymų žymės grandinėle seka įkandin jo. Į mus šaudo iš kelių pusių. Radijo eteryje pranešu, kad apšaudoma iš kelių pozicijų: iš šiaurės, šiaurės rytų ir rytų. Apsidairęs pamatau, kad esame visiškai lygioje vietovėje, jokių priedangų nėra, išskyrus 15 centimetrų gylio ir 40 centimetrų pločio griovį netoliese.

Šiaip ar taip, mūsų mašinų kolonos važiuodamos kaitalioja kryptį, kad taptų sunkesniu taikiniu. O kurgi kita būrio dalis? Įsižiūrėjęs pamatau – įsitaisė keteroje į vakarus nuo manęs. Eteryje girdisi keletas kitų skyrių raportų, iš kurių tampa aišku, kad juos apšaudo iš šiaurės ir vakarų. Taigi, ugnis iš visur, išskyrus pietinę pusę.

Aplink mus įsiplieskia tiesiog grynas šūvių

chaosas. Vakarinėje keteroje esantys pėstininkai ir snaiperių skyrius nutaria apsikasti. Paeiliui jie tai kasa, tai atsišaudo. Kiekvienas centimetras gilyn didina skirtumą tarp mirties ir gyvenimo.

Mano komanda vis dar vietoje ir stengiasi surasti priešo buvimo vietas. Tarp kitko, dar namie būnant mums į galvas buvo kalama – nestovėti vienoje vietoje daugiau trijų sekundžių. Tai – gero šimtmečio senumo pėstininkų išmintis.

Mes jau galime identifikuoti keletą pozicijų, bet turime labai mažai ginklų, kurie būtų efektyvūs tolimu atstumu ir galėtų jas nuslopinti. Reikia išskirstyti prioritetus.

Aš vėl įjungiu radijo stotį ir pradedu koordinuoti veiksmus su snaiperiais ir Pirmuoju skyriumi, kad būtų galima sustiprinti ugnį šiauriau. Mano komanda turi susitelkti į priešą, esantį rytinėje pusėje. Mus lydintis Trečiasis skyrius taip pat pradeda manevrą iš dešinės, šaudydamas kartu su mumis ir siekdamas priešą nuslopinti.

Tai nėra kiek nepanašu į kompiuterinę šaudyklę, kai aiškiai matosi priešas ir aišku, kada būna nušautas. O čia priešas tampa matomas tik kelias sekundes, kai jį išduoda šuvių blyksniai, paskui jis pasirodo visai kitur. Ir rasti jį sunku.

Per skyriaus vadų mokymus mus pratindavo ieškoti sprendimų vietoje, o paskui rekomenduoti juos būrio ar kuopos vadui, nes situacijos

suvokimas ir raportas – pagrindas vado sumanymui.

Taigi dabar mano rekomendacija – atsitraukti kelis šimtus metrų į neapšaudomą pietinę pusę, persigrupuoti ir staigiai atakuoti priešo pozicijas rytuose. Šitaip mes galėtume sukaustyti priešą slopindami ugnimi iš artimesnės distancijos ir gauti prieigas link šiaurinių pozicijų. Tačiau sumanymo problema ta, kad rytinis priešas įsitvirtinęs tarp kaimo pastatų, taigi būtina atsižvelgti į tai, kad ten galėjo būti civilių. Reikia tikrai itin prisiartinti, kad būtų užtikrinta tiksli ugnis.

Mano bosas priima tokį pasiūlymą. Gaunu jo įsakymą vykdyti. Nuotaika pakylėta. Kulkos, zvimbiančios aplink, staiga nustoja būti pavojingos. Būtent – ką suvokti aš esu išmokytas. Siunčiu vaikus į mašinas ir laukiu Trečiojo skyriaus vado, gulėdamas už priedangos, t. y. griovyje. Gulime priploję skruostus prie griovio dugno. Kulkoms smingant šalimais, persmelktas adrenalino bangos beveik juokdamasis pranešu vadui manevro planą.

Nusprendžiam, kad planas gana geras, sumušam krumpliais, vienas kitam sušukdami: „*I Valhalq!*“ Dabar mūsų eilė atakuoti.

Mašinos skuba į pietus. Intensyvus apšaudymas rimsta. Nuvažiavęs apie 400 m komanduoju: „Vora – kairėn!“ Keturių mašinų,

išsirikiavusių frontu į priešininką, kolona pasisuka į kairę. Turiu pripažinti – pagalvojau, kad stebint iš šalies tai turėjo atrodyti netgi elegantiškai. Ugnies ir manevro pasiskirstymas! Dvi mašinos stovi ir slopina priešą ugnimi, kitos dvi tuo metu staigiu šuoru šokteli pirmyn ir užsiima poziciją. Tada sustoja ir taip pat pradeda slopinimą ugnimi. Tokiais varlės šuoliais ketveriukė įveikia atvirą vietovę. Pakeliui mes koordinuojame apšaudymo sektorius ir ieškome naujų pozicijų stabtelėjimams. Pratybų metai praleisti neveltui – visi žino, ką daryti, eteryje tik trumpos komandos, poros juda darniai.

Vietovė prieš mus visiškai lygi, neskaitant kelių drėkinimo kanalų. Pakeliui aptinkame gilią *vadi* – išdžiūvusių upės vagą, kuri skiria mus nuo kaimo. Ant kiekvienos aukštumėlės aplink gyvenvietę matosi apkasų žymės ir seni įtvirtinimai. Šmėkšteli mintis, kad anksčiau čia jau vyko mūšiai ir kažkam teko gintis. Mes nebešaudome, šovinius taupome: vienas svarbiausių mūsų įgūdžių – mokėti apsiriboti iki reikalingo momento, juk niekad nežinai, kiek dar tęsis kautynės, ar bus galima papildyti šaudmenų atsargas.

Mums reikia išlipti iš džipų ir apsižvalgyti.

Staiga iš kelių pusių į mus vėl pasipila šūviai. Vėl kulkų keliami smėlio fontanėliai aplink, kol randame priedangas. Velniai griebtų, tai taip

arti! Mes šliaužiojame po kulkomis, bandydami įžiūrėti priešo buvimo vietas. Aš eteryje: „Čia antra komanda. Mes kirtome atvirą vietovę ir užsiėmėme poziciją vakariniame *vadi* krante. Mus stipriai apšaudo. Lokalizuojame taikinius. Baigiau.“

Bosas patvirtina, kad pranešimą gavo. Po trumpo pokalbio prieiname prie išvados – čia neprasiveršime. Kirsti upės vagą tolygu savižudybei. Mums buvo įsakyta: kol negausime pastiprinimo kaimo puolimui, likti vietoje ir varžyti priešą ugnimi.

Kol vyksta pokalbis, mašinos slopina priešą – manevruodamos, šaudydamos stabtelėjimų metu. Aš stebiu šaulius turelėse – jie užtikrintai šaudo trumpomis papliūpomis. Tai vieni narsiausių žmonių, kuriuos pažįstu. Šauliai atviri iki juosmens. Matau, kaip jie kartkartėmis neria į liuką prieš kulkoms prazvimiant itin arti. Vaikiniai žino, kad reikia šaudyti – priešingu atveju mes paprasčiausiai pralaimėsime.

Dabar metas iniciatyvai.

Aš prašau Birio subėgioti granatsvaidžio *Karl Gustav*. Ką tik mačiau du priešus aukštumoje tarp dviejų pastatų. Gregoras pagelbės mums su užtaisais ir pertaisymu.

Kai jiedu atnešė granatsvaidį, mašina nejudėdama stovėjo vienoje vietoje. Tas ne itin gerai.

Matau šuvių pėdsakus aplink ją ir girdžiu kulku smūgių į korpusą garsą.

Šauliai turelėse šaudė be perstojo, kad nors kiek prislopintų priešą. Tokiose situacijose belieka tik sukąsti dantis ir tikėtis geriausio. Mano vaikinai darbuojasi sparčiai – jie iškrauna granatsvaiddį ir jo užtaisus. Tada šliaužia link manęs, o mašina nuvažiuoja, keisdama buvimo vietą. Vairuotojai ne tiek šaudė, kiek kiti kariai, bet jie tikras gelbėjimosi ratas visai komandai. Ant ausų – ausinės, vienoje rankoje žiūronas, kitoje vairas. Stebėdami kelią, jie dar nurodo šauliui naujus taikinius, atsakinėja į pranešimus, dubliuoja komandas. Geras *Iveco* vairuotojas – tai išlikimo alfa ir omega. Šiandien vairuoja Hansas ir Kima.

Biris su Gregeriu pagaliau prišliaužia. Nurodau taikinį. Biris pasirengęs taikytis, Gregeris ruošia užtaisą, nustatydamas laiką ant sprogdiklio. Kad tiksliai iššautų, Biris turi pakilti, taigi atsidengti priešui. Ir į jį šaudė, supratę, kad tai granatsvaidininkas. Šūvis! Išlėkusios iš vamzdžio granatos pliaukštelėjimas nuaidi slėnyje. Po kelių akimirku jį susprogsta prieš pat priešą poziciją.

Šūdas! Rikteliu: „Pakartot!“ Vaikinai pertaiso ginklą. Nemalonus jausmas vėl atsidurti šūvio išėigos taške tokiomis aplinkybėmis, bet emocijas geriau aptarti vėliau.

Biris vėl atsistoja, į jį vėl šaudė. Vėl pliaukštelėjimas! Bet užtaisas sprogsta per anksti. Tipinis detonatoriaus defektas – matyt, per ilgai užsigu-

lėjo sandėlyje.

Aš vėl rikteliu, kad jie pakartotų, nurodydamas atstumą iki taikinio. Jau trečią kartą Biris lenda po kulkomis. Matydamas, kaip aplink jį šokinėja žemių grumstai, gerklėje jaučiu gniuutulą. Bet Biris nedvejoja: stotis–taikytis–šauti! Mes žiūrime ten, kur turi pataikyti užtaisais. *BUM!* Švarus pataikymas. Priešo pozicija suvarpyta 800 plieninių rutuliukų. Visa komanda džiūgauja it vaikai, aš net nežinau, kodėl – tiesiog tai natūrali emocija. Po šio šūvio priešą ugnis silpsta.

Aš vėl eteryje: „Čia Antrasis skyrus. Apšaudėme priešą poziciją iš granatsvaiddžio. Tikėtina, du nukovėme. Baigiau.“ Gaunu keletą pranešimų apie rimstančią situaciją. Kol kas ugnis sporadiška, ne tokia intensyvi.

Praeina kiek laiko. Išgirstu, kad gausime paramą iš oro. Pagaliau! Jei ir yra dalykas, kuris mielas pėstininkui, tai aviacijos parama. Kol ji atvyks, kitos komandos atakuoja priešą iš kelių pusių, lyg kiekviena turėtų savo mažytį frontą. Nenoriu net pagalvoti, su kokiais sunkumais susiduria valdymo grandis, užtikrindama sąveiką ir pranešdama vadovybei informaciją apie tai, kaip jie mato mūšio situaciją.

Aš daug treniravausi, todėl jaučiuosi kaip niekad ramiai. Vaikinai drausmingi, pranešimai radijo ryšiu aiškūs ir trumpi.

Kitą valandą mes laikomės tose pačiose pozicijose, žaisdami katę ir pelę, kai priešą šauliai netikėtai pasimato šuvių blyksnių nušviesti ir tuoj pat vėl dingsta. Ryšio pranešimų srautas

Tipinis Farjabo provincijos peizažas.

Susitikimas su kaimo gyventojais.

dabar susiveda į taikinių vietos nurodinėjimą. Mes dar negalime atsipalaiduoti. Bosas bando įkalbėti afganų policijos pajėgas įeiti į kaimą mums dengiant. Jie to nenori. Žinau, kad jiems moka grašius ir tai iš dalies paaiškina jų požiūrį į darbą. Korupcija ir nusikalstamumas čia dažni, bet vienintelis dalykas, ko nori daugelis policininkų – tiesiog išmaitinti šeimą. Afganai, kaip ir visi, nori išgyventi. Net talibų gretose retai kada sutiksi fanatišką islamistą, pasirengusį dėl džihadu paaukoti viską. Daugelis jų – visko matę kariai, kurie ne mažiau už mus nori likti gyvi. Neįmanoma paneigti jų narsos ir atkaklumo, ir tai verčia mane juos gerbti nepaisant įsitikinimų skirtumo.

Netrukus pasirodo „oras“. *F-15* sustaugia viršum mūsų galvų. Jis lekia žemai virš kaimo, kurtindamas variklių forsažu, rėždamas ore didelius ratus ir spjaudydamas į šalis šiluminius taikinius, – jei netyčia priešininkas turėtų *NZRK*.

Kiek laiko jis taip suks virš mūsų? kažkas čia ne taip. Pasirodo, nėra ryšio su lėktuvu, todėl negalime jo užvesti ant taikinių. Pamažu ateina suvokimas, kad mes turime visą darbą atlikti patys.

Bosas įsako pasirengti šuoliui į kaimą. Reikia, kad afganų policija sektų įkandin.

Mūšiai tarp pastatų visada sudėtingi ir pur-

vini. Būna, kad stovi už kampo per kelis centimetrus nuo priešo. Gali net nespėti pasinaudoti savo ginklu. Pradedu prisiminti savo psichologinio pasirengimo akimirkas, kai bandydavome įsivaizduoti, kaip kovodami iš arti nukauname priešą peiliu ir kumščiais. Pralaimėti negalima. Aš įsivaizdavau viską, netgi tai, kad dantimis kabinuosi jam į gerklę. Sužeidimas – ne priežastis baigti kovą; yra ir toks nusiteikimas. Niekada nebuvau susidūręs akis į akį su priešu, bet per psichologines treniruotes dariau tai tūkstančius kartų. Štai dėl ko mes ir mokomės artimosios kovos, peilio naudojimo ir šaudymo iš arti. Aš mokiausi to kelerius metus, todėl jaučiuosi pasitikintis savimi ir nusiteikiau laimėti.

Būrys susirenka vakariniame upės vagos krante ir linija išsirikiuoja. Greita patikra ir mes jau judame kaimo link. Aš sėdžiu mašinoje Nr. 3.

Privažiuojame kaimo pakraštį. Gatvelės tuščios, tvyro grėsminga tyla. Nervai įtempti it stygos. Širdies dūžiai juntami visame kūne. Visi pojūčiai užaštrinti. Netikėtai girdime šūvius, kol kas pavienius. Šauliai turelėse negali panaudoti kulkosvaidžių – per ankšta, todėl atsakydami jie šauda iš savo automatinių karabinų. O trobelėse pilna civilių. Matome, kaip jie išlenda iš moja mums rankomis. Žvalgybos suvestinėje minėta,

kad kaimo pakraštyje ir centre yra du klanai, kurie ne itin draugiški vienas kito atžvilgiu.

Šaudymas kol kas dar išblaškytas ir nepavojingas.

Įvažiuojame į kaimo centrą. Už paskutinio posūkio į mus atidengia kulkosvaidžių ir RPG ugnį. Pirmoji granata sprogsta per tris metrus nuo vedančiosios mašinos, o tada visa teritorija aplink pavirsta į visas šalis lekiančių trasuojančių kulku ir raketų pragaru. Vis daugiau ir daugiau priešų įsitraukia į kautynes.

Andersas, pirmosios mašinos šaulys, iškart atidengia ugnį. Tuo pat metu būrys išsiskleidžia, apšaudydamas savo sektorius. Mano automobilis pasuko į kairę važiuodamas ant nedidelės kalvelės su keliais pastatais. Tiesiog virš jos pradūžia RPG granata. Išgirstu turelėje rėkiant Nebį. Velnias! Variklis kriokia, kad kuo greičiau užvažiuotume viršun. Netikėtai mus apšaudo iš

kairės pusės. Labai arti, gal už 60 metrų. Sėdžiu mašinoje ir meldžiuosi, kad tik Nebis nenustotų šaudyti.

Mūsų automobilis vienintelis, kuris čia užkopė. Išlipu ir pradedu apžiūrinėti pastatus, kad įsitikinčiau, jog jie tušti. Atvyksta majoro Venebergo mašina ir jos šaulys taip pat atidengia ugnį. Aš tęsiu apžiūrą. Pasukdamas už kampo, šoniniu matymu pastebiu kažką sujudant. Laikas tarsi sustingsta supratęs, kad tai talibas, keliantis AK-47 mano pusėn. Sulig mintimi „Aš jį matau!“ jis pradeda šaudyti. Kulku serija susminga į sieną šone ir virš galvos; kūnu jaučiu smūgių vibraciją. Tinko atplaišos pataiko į kaklą. Instinktyviai atšoku atgal ir išsaunu keletą kartų šaulio link. Griūnu atbulas ir greit persiverčiu ant pilvo; mano rankos lyg pačios čiupinėja kūną, kad aptiktų kraują ar žaizdas, kurių

Kaimas slėnyje Šiaurės vakarų Afganistane.

Norvegų patulius ruošia stebėjimo poziciją ant vyraujančios aukštumos. 2009 metai.

buvimu net neabejoju.

Neįtikėtina, bet jis nepataikė iš 50 metrų atstumo! Priglaudžiu ginklo buožę prie peties ir jau taikydamasis apšaudau talibo poziciją.

Privažiuoja dar kelios mašinos ir dabar jau daugiau grenadierių atskuba man į pagalbą. Gregeris, Biris ir Ribė priartėję mėto granatas į mane apšaudžiusio šaulio poziciją. Net majoras Runė įsitraukia į susišaudymą.

Guliu už pastato kampo ir šaudau į matomas priešų pozicijas. Tačiau netikėtai mano ginklas stringa. Pertraukti spyną, išmesti blogą šovinį, iššauti vėl... ir vėl strigimas! Akimirksniu nusiritu į priedangą ir bandau šalinti strigimo priežastį, ne iki galo išrinkdamas ginklą. Runė krizena, matydamas neviltį mano akyse. Atsakydamas aš taip pat juokiuosi.

Paskui prasideda visų pastatų valymas. Ugnis stiprėja, triukšmas pragariškas – iki zvimimo ausyse. Kiekvienas priverstas šaukti, kad būtų išgirstas kitų. Mūsų tiek nedaug, tad mūsų eina visi – nuo paskutinio vairuotojo iki paties boso. Visi eina išmušinėti durų. Suburiu žmones ir pradėdu nuo artimiausio namo.

Gauname leidimą naudoti rankines granatas, bet pagal bendrą susitarimą nutariame dėl civilių, kurie nedalyvavo mūšyje, kol kas susilaikyti.

Pirmame name sėdi pagyvenusi moteris. Mes šaukiame jai „*dreš!*“ – dari kalba reiškia „stovėti!“ Ribė nurodo jai gultis ant aslos. Tampa aišku, kad ji nekelia jokios grėsmės. Senė persigandusi, matyt, ją paliko namiškiai, kai prasidėjo mūšis. Veikiausiai ji negalėjo pabėgti kartu. Ji verkia ir kažką šnibžda. Nesuprantu jos kalbos, bet spėju, kad meldžiasi. Apieškome namą, bet daugiau jame nieko nėra. Negalima delsti, laukia kitas namas. Kuo greičiau jį apžiūrėsime, tuo greičiau viskas baigsis.

Kaskart einant iš pastato į pastatą, mes vienas kitą dengiame, bet po kiekvieno valymo mūsų lieka vis mažiau. Taip yra todėl, kad kiekviename apžiūrėtame name mes turime palikti po žmogų apsaugai nuo priešo. Galiausiai liekame trise: Biris, Gregeris ir aš. Du namai neapieškoti. Tam, kad padalintume riziką, kiekvieno įėjimo metu kaskart keičiamės. Dabar mano eilė. Biris išmuša duris, jos lūžta perpus, ir aš įbėgu. Tiksliau, įstringu tarpduryje. Tai labai šlykštus jaus-

Talibų artilerija – RPG-7.

mas. Negaliu net laisvai pakelti ginklo, tiesiog karau tarp lauko ir kambario.

Biris supranta, kas nutiko ir stiprių spyrių suteikia man papildomo pagreičio. Durys, stakta ir vyriai išsilaksto į šalis, krentu ant grindų. Biris įeina, daro kelis greitus šūvius į kampus ir apieško patalpą. Kuo greičiau stojuosi ir prisijungiu. Laimei, namas tuščias.

...Paskutinis pastatas. Snaiperiai matė jame žmogų. Prasidėjus mūšiu, iš šios vietos į mus daug šaudė. Kuopos vadas radijo ryšiu reikalauja iš manęs ataskaitos dėl šio namo. Sulaikau kvėpavimą, bijodamas išsiduoti, ir negaliu jam atsakyti. Ruošiamė granatą, o tuo metu iš už kampo... išeina senis. Jis išsigąsta, išvydęs du į jį nukreiptus šturmo šautuvus ir tris poras adrenalino išplėstų akių vyzdžių.

Liepiame jam nusivilkti chalata, kad įsitikintume, ar jis ginkluotas, paskui leidžiame jam prieiti. Kol kas paguldome jį ir paliekame Gregerio priežiūrai. Tada su Biriu šturmuojame paskutinį namą. Keletas šūvių į kampus, kad paveiktume priešo psichiką. Greit apieškome namą. „Pirmas – baigiau! Antras – baigiau!“ Mes nieko

nerandame. Kai kuriose patalpose taip tamsu, kad reikia naudoti žibintus ant šturmo šautuvų vamzdžių. Išėjęs į lauką žvilgteliu už kampo, iš kur pasirodė senis. Čia aiškūs vilkimo ir kraujo pėdsakai. Kažkas čia buvo sužeistas arba nukautas, bet kūno nėra. Talibai visuomet išneša savus – tiek žuvusiuosius, tiek sužeistuosius – mums nieko nepalieka.

Trumpai apsižiūrėję bėgame prisijungti prie likusios komandos. Kuopos vadas kelis kartus per radijo ryšį ragina paskubėti. Vienas svarbiausių atakos momentų – išlaikyti iniciatyvą, tuomet priešas negali nieko priešpriešinti. Suprantu, kad diena ilga. Kiekvienam žingsniui reikia pastangų; pajuntu, kad šarvinė liemenė kausto plaučius vis labiau ir negaliu pilnai įkvėpti. Tai sunku. Burnoje taip sausa, kad perbrauktas liežuviu gomurys net traška.

Bet stabtelti nevalia, reikia tęsti, aš vis dar komandos dalis.

Prisijungiamo, ataka tęsiasi toliau. Sunkieji kulkosvaidžiai ir automatiniai granatsvaidžiai jau prišaudyti į priešų pozicijas. Afganų policija pagaliau įgauna drąsos prisijungti prie mūsų. Jie

apieško namus pietinėje kišlako pusėje.

Komanda eina į ataką kildama į kalvą. Dėl nuovargio man rodo, kad brendu per tirštą sirupą. Iš jaudulio kandžiodami lūpas lipame laikydami parengtus ginklus, pirštus uždėję prie nuleistukų. Keli afganų policininkai taip pat prisideda prie mūsų. Jie ne profesionalai, bet mes jiems dėkingi už pastangas. Mums reikalingas kiekvienas.

Kai kuriems šių policininkų keturiolika penkiolika metų.

Viskas, ką surandame, tai keletas tuščių apkasų ir urvų. Visur mėtosi tuščios kulkosvaidžio juostos, ant žemės matome RPG užtaisų liekanas. Tie vaikinai žinojo, ką daro. Veikiausiai jie pasitraukė, kai tik pradėjome ataką. Jų pozicijos po mūsų apšaudymo pavirto žvyro ir žemių sangrūda. Matėsi tik toluomoje, kalnuose bėgančių

žmonių figūrėlės.

Talibai bėga, mes užėmėme kaimą. Atskuba afganų policija ir kareiviai. Jų veiduose atsispindi vos ne dievobaimingas susijaudinimas. Pirmąsyk po kelerių metų jie sugebėjo įeiti čionai. Jie vaišina mus cigaretėmis ir glėbesčiuoja. O mes triskart, iki skausmo plaučiuose, sušunkame „*Valhala!*“ Jaučiame, kad įbauginome priešą, kuris dabar bėga kalnais, ir pakėlėme policijos moralę.

Kol užėmėme kaimą, paramos grupė iš snaiperių, grenadierių, K-9 ir minosvaidininkų kovėsi su priešu vakarinėse ir šiaurinėse aukštumose. Apie 60 vyrų buvo išsidėstę kiek didesniam nei 6 kvadratinį kilometrų plote, o gerokai didesnės priešoj pajėgos atakavo juos iš trijų pusių. Dabar priešas turėjo tik kelis aktyvius ugnies taškus šiaurėje ir vakaruose, kartkartėmis iššaudamas mūsų link.

Telemark kariai apieško namus po kovinio kontakto.

Surenkame visą grupę kišlake ir pratikriname paskutiniuosius likusius namus. Visas darbas atliktas. *MEK4* parodė, kas slėnio šeimininkas. Mes čia ateisime ir išeisime, kada tik panorėję. Kariai sėda į mašinas ir grįžta pagrindinių pajėgų link. Iš vakarinės pusės vis dar aidi šūviai, bet mes jų jau neįsisąmoniname. Adrenalinas tebeverda kraujyje, o mes paskubomis geriamo kavą, kad išvengtume jo lygio kritimo. Kai kautynėse balansuojama ant savo galimybių ribos, adrenalinas gelbsti, bet kartu iššvaistomos visos jėgos ir vidiniai rezervai. Tai reiškia, kad vos tik adrenalino lygis pradeda kristi, pasijunta neįtikėtinas nuovargis.

O kuopa kol kas ne namie, dar mažiausia keturios valandos iki saugios stovyklavietės. Šį momentą mes suvokiame kaip patį nervingiausią mūsų operacijos etapą. Po ilgesnio mūšio šaudmenys išnaudoti, mes išvargę, o priešas žino, kad grįžtame ir turi nuostabią galimybę atsiskaityti su mumis už viską. Todėl niekam nesinori kolo-noje būti vedančiuoju.

Sutemo, o priešas vis dar pykšteldavo mūsų pozicijų link. Privažiuoju prie PAG-14 vado pulkininko Fredheimo mašinos. Sužavėtas kovos

eigos jis sugriebia mane ir tvirtai apkabina: „Jūs šaunuoliai, vaikinai!“ Mane dar veikė adrenalinas, dar ne visai suvokiau, kas vyksta, bet jaučiau pasididžiavimą savo kariais ir jų elgesiu.

Paruošiamė minosvaidį ir pasirengiame apšaudyti priešo ugnies taškus. Po komandos į šiaurinę pusę paleista apšviečiamoji mina. Ji nutvieskia visą kalną, ant kurio įsitvirtinę talibai, ir pradeda lėtai leistis, kybodama ant parašiuoto. Visi mūsų šiekiškai atidengia ugnį – tikras ugnies škvalas. Jis trunka apie 20 sekundžių, paskui mina užgęsta. Manau, kad tie, kas nebuvo nukauti, po viso šito tiesiog išsilakstė.

Mano vairuotojas šypsodamasis taria: „Su Naujaisiais metais, Emili!“

Atsakydamas taip pat nusišypsau ir palinkiu jam to paties.

Radiojo eteryje atsišaukia kuopos vadas, įsakydamas ruoštis grįžti į stovyklą. Mes pradėdame tikrinti automobilius ir šaudmenis. Vairuotojas praneša, kad viskas tvarkoje. Šaulys raportuoja, kad jam liko apie 300 kulkosvaidžio šovinių. Žmonės pasirengę išvažiuoti.

Kolona pasuka piečiau, stovyklos link. Naktinio matymo prietaisais nuspalvina kraštovaizdį

aiškiais žaliais atspalviais. Aš ieškau siluetų ant aplinkinių kalvų ir judėjimo požymių kanaluose. Keista, bet mano kūnas kažkaip nurimęs. Kol darau tai, ką moku, – likimas mano rankose. Įsimetu į burną kofeino tabletes.

Mašinos viduje įtaisyta pora mažų garso kolonėlių ir prijungtas nešiojamasis grotuvas „iPod“. Kol važiuojame, iš išorės vis tiek nieko negirdėti, taigi galime pasiklausyti muzikos. Vairiklio garsas muziką kiek prislopina, bet ji vis tiek ramina. Visą laiką negalima būti įsitempus, tai varo iš proto. „Metallica“ albumas „The Black Album“, mūsų hitų parado nugalėtojas, teikia mums ramybės.

Kuopos vadas primena, kad būtina susitelkti į misiją, nes prarasti dėmesį lengva, ypač kai kūnas atsipalaidavęs. Bet vaikinai išlieka drausmingi ir budrus.

Kiekviename kaimiūkštyje, kurį pravažiuojame, gyventojai stovi gatvėje, šypsosi ir mojuoja. Tai uzbekai. Jiems teko gerokai prisikentėti nuo puštūnų karo lauko vadų iš šiaurinio slėnio. Žinia, kad mes sumušėme talibus, jau išplitusi it ugnis per sausą žolę. Tai sukelia gerą jausmą. Bet aš sau neleidžiu atsipalaiduoti. Visi susitelkę stebi aplinką, kai kolona juda siaura upės vaga. Tai ideali vieta pasalai.

Daraisi vis labiau pragmatiškas ir mąstau: „Jei taip ir įvyks, tegu įvyksta greitai. Tikiuosi, tai bus pakankamai didelis užtaisas.“

Žiūriu į skaitmeninį žemėlapi priešais save. Mano mašina atrodo kaip strėlytė, lėtai, labai lėtai judanti pietų kryptimi. Pradedu skaičiuoti kilometrus ir laiką, kada mes atsidursime stovykloje. Mašinos viduje girdėti tik muzika, visi susikaupę ir niekas nesikalba. Kiekvienas nori kuo greičiau patekti namo. „Red bull“ šiuo momentu labai gelbsti.

Kuo arčiau stovyklos, tuo labiau didėja paranoja dėl galimos pakelės bombos. Kaskart, kai pravažiuojame vietą su galimo minavimo požymiais, sulaikau kvapą, pilvą sutraukia, truputį prisimerkiu. Mes – vedančioji mašina, mums keliama ypatingi reikalavimai. Daugelis karių, būdami čia, bijo būtent improvizuotų sprogmenų – daug labiau nei šaudymo. Minai vis viena, kaip kas pasirenge ar apsiginklavę. Tai atrodo

kaip neteisingas būdas numirti, kažkas panašaus į šūvį nugaron.

Po keturių valandų pradėdame įžiūrėti žibintus ant vartų. Palaipsniui viena po kitos sužybsi raudonos ugnelės ant pakilimo juostos. Vadas per radijo ryšį primena, kas įvyks, kai kolona grįš į stovyklą: pirmiausia šalia sargybinės reikia ištaisyti ginklus, nesvarbu, kiek tai bebūtų nuobodu ar save kietu laikant – tai būtina saugos taisyklė; stovykloje neturi įvykti jokių nelaimingų atsitikimų su ginklais; po ginklų ištaisymo ir mašinų apžiūros šios tuoj pat pripildomos degalų ir aprūpinamos naujais šaudmenimis.

Neįtikėtina malonus jausmas, kai *Iveco* įvažiuoja į parkavimo aikštelę. Girdėti specifinis garsas, padangoms girgždant per aikštelės žvyrą. Šis garsas reiškia, kad mes namuose, kur saugu. Čia stovi mūsų komandų konteineriai, kur laikome savo įrangą, bei ginklų aptarnavimo zonos. Technikai jau vietoje, pasirenge pakeisti pažeistas išorines mašinų dalis. Niekas nepalieka vietos, kol ginklai neišvalyti, o radijo stočių akumuliatoriai pakeisti. Vaikinai stengiasi pasirengti kitam susidūrimui su priešu. Niekas nežino, kada suskambės žadintuvas ir reikės skubėti į mūšį.

Kovinis aptarnavimas čia aukšto lygio. Technikai padeda visapusiškai ir dirba kartu su mumis. Virtuvėje iš anksto paruošta vakarienė. Visa stovykla užia lyg avilys, stengdamasis atstatyti mūsų jėgas, mobilumą ir ugnies galią.

Tai viena iš tų akimirų, kai didžiuojuosi, kad esu Norvegijos ginkluotųjų pajėgų dalis. Šie vyrai ir moterys iš aprūpinimo ir techninių padalinių niekada nebūna pirmosiose linijose, bet jie daro milžinišką darbą, kad aprūpintų tuos, kurie ten yra. Aš labai gerbiu šiuos žmones.

Vyrauja gera nuotaika, dirbdami savo darbus, visi bendrauja tarpusavyje. Pamažėl viską užbaigame ir mums leidžia eiti į valgyklą.

Dabar vidurnaktis, sėdime ant suoliukų su cigarais dantyse ir žvelgiame į tamsų dangų. „Puikus naujametis, bičai“, – sakau. „Tokią šventę mes negreit pamiršim“, – atsako man Hansas.

Atėjo laikas pavalgyti. Rankos ir veidai vis dar juodi nuo dulkių ir parako suodžių. Kai kurių ausyse dar yra kamštukai nuo triukšmo. Man zvimbia dešinėje ausyje. Jei dabar mane išvystų

mano senelė! Apranga purvina ir praplyšusi ties keliais ir alkūnėmis. Bet tai neturi reikšmės, kai esi išalkęs. Dabar kūnas reikalauja tik maisto! Naujųjų metų proga valgykloje yra nealkoholinio alaus ir šampano. Kiekvienas ima po butelį ir sėda valgyti. Maisto skonis dangiškas. Tylu, visi kemša it žvėrys, stengdamiesi numalšinti alkį. Po tokio adrenalino antplūdžio skrandį visada geriau pripildyti. Namie valgoma, kai pajuntamas alkis. Čia – stiprinamasi ruošiantis kitai kovai, kaupiant kuo daugiau energijos. Maistas svarbus kaip šoviniai.

Palaiapsniui šypsenos nušviečia veidus, visi dalijasi mūsų prisiminimų nuotrupomis, kaip darydavo kariai visais laikais. Pulkinkas Knutas Fredheimas atsistoja ir sako: „Anksčiau buvau atvykęs į tą kaimą, kad pakalbėčiau su valstiečiais, kaip galima būtų pagerinti jų bui-

tį. Talibai nedavė man to padaryti. Šiandien aš grįžau ten su jumis, mano Darbine Grupe. Mes leidome suprasti visiems, kad su mumis būtina skaitytis. Aš niekad taip nesu didžiavęsis savo kariais ir niekad nemačiau tokio narsaus darbo mūšyje. Ačiū jums!“

Mes visi kartu kylame ir triskart sušunkame „*Valhala!*“ Žiūriu į savo vaikus, jų akis ir galvoju, kad veidų išraiškos pasitenkinimą išsako geriau nei tūkstantis žodžių. Aš jais didžiuojuosi.

Išsauname šampaną ir baigiame rūkyti cigarus, kuriuos užsidegėme iki vakarienės. Iš tikrųjų aš ne rūkorius. Išvis galvoju, kad cigarų skonis *šūdinas*, bet dabar – tai kitas reikalas.

Kūnas atsipalaiduoja, grimzdamas į snaudulį. Mes išsivaikštome po palapines.

Užmiegu, vos tik mano skruostas paliečia pagalvę.

PARENGĖ DARIUS SUTKUS

Saulėlydis Afganistano kalnuose.

DĖL PAMINKLŲ KONCEPCIJOS

ALFONSAS VAIŠVILA

„Nuvainikuokite
didvyrius ir jūs
demoralizuosite
visą tautą“

P. J. Buchanan

PAMINKLŲ STATYMO IR APSAUGOS KONCEPCIJOS PRIREIKUS

Dėl paminklų, skirtų asmenims, kurie visuomenėje gali būti vertinami nevienareikšmiškai, kyla poreikis susikurti tokiems objektams vienodai galiojančią paminklų statymo, apsaugos ar nukėlimo koncepciją – bendrąjį metodą, kuris padėtų skirtingų interesų žmonėms susikalbėti ne tik dėl esamų, bet ir dėl visų ateityje galimai būsimų paminklų. Iki šiol be tokios koncepcijos ir platesnės diskusijos Vilniuje buvo pakeistas Kazio Škirpos gatvės pavadinimas, nuimta Jono Noreikos atminimo lenta... Ir tai padaryta, remiantis vien tik pavienių savivaldybės lygio pareigūnų sprendimais, be aiškaus teisinio pagrindo ir pastangų išvengti žmonių supriešinimo. Dabar taip pasielgti raginama ir su Vychio partizanų apygardos vado Juozo Krikštaponio paminklu Ukmergėje.

Pagarba Ukmergės savivaldybei, jos merui, rajono visuomeninėms organizacijoms, kad jie panašioje situacijoje nepadarytų demokratinei valstybei nepriimtino kelio, nepadarytų neteisėtam politikų diktatui ir 2021 m. gruodžio 2 d. surengtą diskusiją, kuri tapo pagrindu plačiau viešai kelti tokios koncepcijos būtinybę, aptarti kai kuriuos jos principus ir taip palengvinti žmonėms susikalbėti konkrečiose situacijose.

ISTORIKAI – NE TEISĖJAI

Šios diskusijos objektas – dvilypis. Noras išsiaiškinti, ar karo metu J. Krikštaponis yra atlikęs jam priskiriamus nepriimtinius veiksmus ir kiek su tuo gali būti susijęs jam, kaip Laisvės gynėjui, skirto paminklo legitimumas. Yra manančiųjų, kad, istorikams įrodžius J. Krikštaponiui metamus kaltinimus, bus pagrįstas ir paminklo šiam asmeniui nukėlimas.

Mums, žinoma, svarbu išsiaiškinti, kokie yra žinomi dokumentiniai šaltiniai, kiek jie patikimi, ar patys įrodymai pakankami J. Krikštaponiui metamiems kaltinimams pagrįsti. Abejonių, žinoma, gali kelti faktas, kad dauguma

Apie autorius

Alfonsas Vaišvila – teisininkas, filosofas. Gimė 1942 m. spalio 1 d. Šiluvos apylinkėje Zbaro kaime. 1961 m. baigė Šiluvos vidurinę mokyklą, 1970 m. – studijas Vilniaus universiteto Teisės fakultete, 1977 m. – logikos aspirantūrą. Nuo 1976 m. – filosofijos (dabar – humanitarinių mokslų) daktaras, nuo 2001 m. – socialinių mokslų (teisės) habilituotas daktaras ir profesorius. 1970–1973 m. dėstė logiką Vilniaus universitete, 1973–1983 m. – Filosofijos, sociologijos ir teisės instituto mokslinis bendradarbis. 1983–1993 m. – Mokytojų kvalifikacijos instituto docentas ir Kultūrologijos katedros vedėjas, 1986–1991 m. – Lietuvos mokslų akademijos Filosofijos katedros docentas, 1994–2001 m. – Teisės instituto vyriausiasis mokslinis bendradarbis, 1993–2017 m. – Mykolo Romerio universiteto profesorius, Teisės filosofijos katedros vedėjas. Nuo 2003 m. – Lietuvos mokslo ir studijų fondo ekspertų komiteto narys (nuo 2006 m. – pirmininkas). 2004 m. apdovanotas Lietuvos didžiojo kunigaikščio Gedimino ordino Riterio kryžiumi, 2014 m. suteiktas Mykolo Romerio universiteto garbės profesoriaus vardas.

Paskelbė per 150 mokslinių straipsnių filosofijos, teisės, kultūrologijos, istorijos, pedagogikos temomis, dalį jų – anglų, vokiečių, rusų, ukrainiečių kalbomis, dešimties knygų autorius ir septynių monografijų bendraautoris, sukūrė personalistinę teisės sampratą kaip teisinių, socialinių reiškinių tyrimo metodą.

Svarbiausi veikalai: „Logikos mokslas Lietuvoje“ (1980), „Liberalizmas ir dorovinės būties krizė“ (1997), „Socialliberalizmas“ (1999), „Teisinės valstybės koncepcija Lietuvoje“ (2000), „Šiluvos apšvieta“ (1592–1992) (1999), „Teisinis personalizmas: teorija ir metodas“ (2010), „Teisės teorija“ (vadovėlis, 2000²2004³2010, 2013), „Šiluvos regiono dvarai ir jų vidaus teisė (XVI–XX)“, I–II tomai (2013, 2017), „Nenusilenkusi Šiluva“ (2018). Bendraautoris monografijų: „Lietuvos ateitis pasaulio kontekste“ (2003²2004), „Konstitucingumas ir pilietinė visuomenė“ (2003), „Šiuolaikinė filosofija: globalizacijos amžius“ (2004), „Tautinės tapatybės dramaturgija: lietuvių tautinis identitetas ir integralumas kintančiame pasaulyje“ (2005), *Личность и правовое регулирование* (Lugansk, Ukraina, 2006), „Tautiškas ir pilietiškas“ (2007), „Teisė ir demokratija. Demokratijos raida Lietuvoje: tarp Vakarų ir Rytų (1990–2007) [bendraautoris ir sudarytojas] (2009), *Globalization and Culture: contemporary Social Cognition*, Washington D.C. (2011) ir kt.

dokumentų, kuriais istorikas Mindaugas Pocius grindė savo išvadas, yra KGB tardymo arba apklausų protokolai. Visi, kurie yra tyrinėję KGB archyvus, žino, kokie išradingi bylų falsifikavimo

meistrai kartais buvo KGB tardytojai, vykdę nusikalstamus savo valdžios nurodymus. Užtenka prisiminti klasikinę įrodymų falsifikavimo akciją Katynės žudynių byloje, kai komunistinis režimas savo plataus masto nusikaltimą „rimtu veidu“ perrašė vokiečiams ir tam įrodyti „sura-do“ per 100 „liudytojų bei ekspertų“, kurie ka-gėbistams liudijo apie neva vokiečių įvykdytas žudynes Katynėje. Arba žiauriais kankinimais padarytus sunkius Adolfo Ramanausko-Vanago kūno sužalojimus kagėbistai irgi oficialiai įfor-mino kaip jo „paties sužalojimą“.

Keistai gali atrodyti ir Istorijos instituto itin plačiai atliktas vieno asmens galimai padary-to nusikaltimo tyrimas. Tokie tyrimai parastai atliekami pagal teisėsaugos arba aukščiausių valstybės valdžios institucijų užsakymus. Šiuo atveju užsakovas nenurodomas. Tai gali kirstis ir su Asmens duomenų apsaugos įstatymu, ku-ris leidžia be asmens sutikimo naudotis jo duo-menimis tyrėjo iniciatyva tik pagal teisėsaugos

institucijų užsakymą arba moksliniais tikslais, siekiant nustatyti tam tikrą istorinę tendenciją, jos mastą, galimą dalyvių skaičių. Šiuo atveju tyrimas atliktas labai konkrečiu praktiniu tiks-lu – pateikti argumentų konkrečiam paminklui nukelti.

Tačiau istorikai nėra nei prokurorai, nei tei-sėjai. Jų pateikti įrodymai, kokio patikimumo jie bebūtų, patys savaime nėra įpareigojantys. Jie gali būti svarbūs tik teismui, juos pripažinus įro-dymais pagal Lietuvos Respublikos baudžiamo-jo proceso kodeksą (BPK), priimant atitinkamą sprendimą. Todėl įrodinėti ar ginčytis dėl istori-kų pateiktų šaltinių patikimumo ir įrodymų pa-kankamumo nėra prasmės, nes šis klausimas yra grynai teisinis ir tik teismui teisingas. Tai, ką istorikai įrodys dėl J. Krikštaponio veiklos ir jo paminklo, bus tik privačios nuomonės, neturin-čios oficialumo ir dėl to neįpareigojančios. Tei-singumo vykdymo požiūriu nėra įpareigojančios ir administracinių, nors ir oficialių valstybės ins-

titucijų, tarp jų ir Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimų centro (LGRTC) ar Istorijos instituto pažymos, nes teisingumas teisinėje valstybėje vykdomas ne pažymomis, o teismų sprendimais. Tai įskambiai nurodo Konstitucija: „asmuo laikomas nekaltu, kol jo kaltumas neįrodytas įstatymo nustatyta tvarka ir pripažintas įsiteisėjusiu teismo nuosprendžiu“ (31 str. 1 d.).

Tačiau yra manančių, kad šis Konstitucijos imperatyvas nėra jiems privalomas: jie sakosi patys ir be teismo jau yra „išsprendę“ J. Krikštaponio bylą. Šitaip jie viešai skelbiasi gyvenantys ne teisinėje, o autoritarinėje valstybėje, kur atskiri pareigūnai ar šiaip įtakingi asmenys gali pavaduoti teismus, savintis jų kompetenciją ir patys spręsti, kas yra kaltas, kam ir už ką galima ar negalima statyti paminklų. Tai buvo įprasta sovietmečiu. Demokratinėje valstybėje kiekvienas gali turėti savo nuomonę, taip pat ir apie J. Krikštaponio kaltę ar nekaltę, bet kartu tas kiekvienas privalo žinoti, kad jo nuomonė tėra privati, o privačiomis nuomonėmis teisinė valstybė nėra valdoma.

Išeitis iš šios padėties teisinėje valstybėje yra

gana aiški. Tie, kurie mano, kad J. Krikštaponis yra atlikęs jam inkriminuojamą veiką, kuri gali turėti reikšmės ir jo paminklo likimui, privalo kreiptis ne į Ukmergės savivaldybę, ne į jos merą, o į Lietuvos teismą, nes ginčai, kai viena šalis kaltina kitą nusikaltimu, teisinėje valstybėje sprendžiami išimtinai teismo. Tai, kad Generalinė prokuratūra 2015 m. atsisakė šioje byloje pradėti ikiteisminį tyrimą pagal LGRTC prašymą, nesustabdo šio proceso. Generalinė prokuratūra tada atsisakė pradėti ikiteisminį tyrimą dėl dviejų priežasčių: 1) dėl įtariamojo žūties: tokiu atveju ikiteisminis tyrimas pagal BPK nepradedamas arba pradėtas nutraukiamas; 2) prokuratūrai pasirodė, kad pateikta medžiaga nėra pakankama baudžiamąjį persekiojimą pradėti. Tačiau niekas netrukdo Generalinės prokuratūros nutarimą apskusti teismui. Be to, tokiais atvejais, kai kuri nors byla atrodo visuomenei itin reikšminga, ji gali būti tiriama ir mirusio asmens veikos neteisėtumo faktui nustatyti. Tam yra ne vienas teismų precedentas, kai baudžiamoji byla nagrinėjama įtariamajam nedalyvaujant. Todėl šiuo atveju suinteresuotoji pusė negali skųstis,

kad jai yra užkirstas kelias pasinaudoti teismais ir teisėtai siekti teisingumo.

Tačiau problema gali būti išspręsta ir be teismo, nes paminklo likimui, veikiausiai, neturi tiesioginės reikšmės faktas, atliko ar ne J. Krikštaponis jam inkriminuojamą neteisėtą veiklą, nes pati paminklo problema žymia dalimi yra kilusi ir dėl tam tikro nesusipratimo. Tai paaiškėja išanalizavus situaciją, susijusią su minėtojo

asmens paminklu.

Jei bus įrodyta nepriimtina J. Krikštaponio karo metu Baltarusijoje atlikta veika, tai bus oficialus pagrindas tą jo veiklą vienodai smerkti tiek žydams, tiek ir lietuviams. Tokiu atveju tarp žydų ir Lietuvos dviejų nuomonių nebūtų. Nesutarimo, manau, neturėtų būti ir vertinant svarbią J. Krikštaponio kovą dėl Lietuvos laisvės. Sovietai, žinoma, J. Krikštaponio galimai neteisėtą

veiklą Baltarusijoje, taip pat ir jo kovą dėl laisvės vienodai laikė nusikalstamomis, bet nemanau, kad žydai tapatintų savo nuomonę su sovietų, nes kova dėl laisvės yra vienodai reikšminga kiekvienai laisvę mylinčiai ir dėl jos kovojančiai tautai. Kas gina savo laisvę, tas gina laisvę apskritai. Bet jeigu žydai ir lietuviai vienodai neigiamai vertintų galimai nepriimtina J. Krikštaponio veiklą Baltarusijoje, o vienodai pozityviai – jo

kaip partizanų vado laisvės kovą, tai kultų klausimas, dėl ko nesusikalbama? O nesusikalbama, manau, ir dėl skirtingų mąstymo lygių, jei čia, žinoma, nėra įsipynusi pikta valia.

Oponentai ragina vertinti J. Krikštaponį apskritai, t. y. jo galimai atliktą neteisėtą veiklą laiko tarsi oficialiai įrodytu dalyku ir šitaip argumentuodami ją nepagrįstai išplečia iki J. Krikštaponio asmens, ignoruodami jo teisėtą laisvės kovą. Logikoje toks mąstymas vadinamas per plataus apibendrinimo klaida, kai dėl vienos nepriimtinos veiklos asmuo vaizduojamas kaip totaliai neigiamas, be to, kartu norima užginčyti kitų teisę pripažinti ir pozityvią tokio asmens veiklą.

Bet jei norime susikalbėti ir išeiti iš aklavietės, turime kalbėti apie asmenį ne apskritai, o konkrečiai, skiriant jo atliktas priimtinas veikas nuo nepriimtinių. Tada atsiranda pagrindo šiuo atveju kalbėti apie tris Krikštaponius: 1) Krikštaponį apskritai, kuris savyje gali sujungti priimtinas ir galimai nepriimtinas veikas, 2) Krikštaponį – 2-osios kuopos vadą, galimai atlikusį karo metu neteisėtą veiklą ir 3) Krikštaponį – laisvės gynėją. Dabar jau galime klausti, kuriam iš šių trijų Krikštaponių pastatytas paminklas Ukmergėje? Į tai vienareikšmiškai atsako užrašas ant paminklo: „Vyčio partizanų apygardos vadui, paaukojusiam savo gyvybę už Lietuvos laisvę“ (ne Krikštaponiui apskritai ir ne 2-osios kuopos vadui). Kitaip sakant, paminklas stovi ne tam Krikštaponiui, dėl kurio diskusija vyksta, o tam, dėl kurio diskusija nevyksta. Būtent Krikštaponiui, laisvės gynėjui, Lietuva pastatė Ukmergėje paminklą, 1997 m. pripažino jam garbingą kario savanorio statusą, 2002 m. tuometinis Lietuvos Respublikos Prezidentas Valdas Adamkus suteikė po mirties pulkininko laipsnį. Šios J. Krikštaponio veiklos niekas negali paneigti ar atšaukti, nes Tėvynės gynimas – bendražmogiška vertybė. Sakoma: „Tas nevertas laisvės, kas negina jos.“ Bet nevertas laisvės ir tas, kuris nenusilenkia laisvės kovoje nenusilenkusiajam.

Todėl tie, kurie mano, kad galimai neteisėta asmens veika panaikina ar atšaukia teisėtąją, iškreipia istorinę tikrovę, negatyviai unifikuoja

asmenybę, ją tapatina su kuria nors viena jų pasirinkta veikla, galinčia tą asmenybę kompromituoti. Būtent taip mąstė sovietai ir taip dabar mąsto Kremliaus ideologai, siekiantys pateisinti okupaciją ir morališkai suniekinti okupacijai besipriešinančius. Žinoma, sovietai sąmoningai ignoravo mūsų partizanų veiklos pozityvą, todėl jų nevadino nei partizanais, nei laisvės gynėjais, o apibendrinančiu moraliniu negatyvu: „banditais“ ir „nekaltų žmonių žudikais“. Todėl Kremliaus ideologai iki šiol tebeaiškina, kad Lietuvoje statomi paminklai neva ne laisvės gynėjams, o „nekaltų žmonių žudikams“. Pamanykite, koks kilnus susirūpinimas žmoniškumo likimu! Nesvarbu, kad tas pats žmoniškumo gelbėtojas buvo iki ausų įklimpęs į tokių pat nekaltų žmo-

nių kraują ir ašaras.

Tai neturi stebinti. O nuostabą kelia tai, kad tokie pat mūsų laisvės kovotojus negatyviai absoliutinantys vertinimai šiandien ateina iš kitur, nors kiek kitu motyvu ir jau ne visų, o tik pasirinktųjų partizanų atžvilgiu. Jie irgi mano, kad nėra jokie Krikštaponio – laisvės gynėjo, verto paminklo, o yra tik Krikštaponis apskritai arba Krikštaponis – 2-osios kuopos vadas, „žudikas“.

KAIP NEGATYVAS NAIKINA POZITYVĄ

Šitoks istorinę tikrovę iškreipiantis, diktatu besiremiantis ir negatyvu naikinantis pozityvą mąstymas nėra Lietuvos nedraugų išradimas. Jis ateina iš daug kur plintančio kultūrmarksistų ju-

dėjimo, siekiančio sugriauti „buržuazinę visuomenę“ iš vidaus, naikinant patriotizmą, žmonių meilę savo kraštui, o istorijos pozityvą – jos negatyvu. Raginama istorinių asmenybių veikloje ieškoti šiuolaikinės moralės požiūriu nepriimtinių dalykų ir jų pagrindu vaizduoti tokias asmenybes absoliučiai amoralias, neigti jų istorijoje atliktus pozityvius darbus ir taip pašalinti jų vardus ir istorinius nuopelnus iš dabartinės

kultūros ir viešojo gyvenimo, nukultūrinti tautų istoriją. Pavyzdžiui, laikytas nacionaliniu didvyriu pirmasis Jungtinių Amerikos Valstijų (JAV) prezidentas Džordžas Vašingtonas, pirmosios JAV konstitucijos rengėjas, iki šiol vadintas šios šalies vienu iš tėvų, kurio vardu pavadinta pati JAV sostinė, šiandien skelbiamas *persona non grata*, nes, girdi, jis – buvęs vergvaldys. Dėl tos pačios „nuodėmės“ į negerbtinų asmenų sąrašą įtraukiami, išskyrus Adamsą, ir penki pirmieji JAV prezidentai, nes jie irgi buvę vergvaldžiai, išnaudoję, žudę indėnus, juodaodžius. Kitas JAV prezidentas Tomas Džefersonas – JAV nepriklausomybės deklaracijos kūrėjas – smerkiamas už tai, kad jo parengtoje Deklaracijoje pasisakyta prieš moterų ir juodaodžių teises ir pernelyg aukštintas Dievas.

Šitaip argumentuojant raginama griauti jų paminklus, pakeisti jų vardais vadintų vietovių ar įstaigų pavadinimus, nes tai esą kartu šlovina ir žmonių išnaudojimą, vergiją. Kristupo Kolumbo atvaizdas ir vardas 1992 m. irgi buvo pašalintas iš vėliavų bei plakatų, nes jis esą Ameriką ne atradęs, o ją užkariavęs. Londone miesto meras ruošiasi griauti paminklus trims anglų karvedžiams, nes jų vardai esą asocijuojasi su

imperija, kolonijų valdymu ir išnaudojimu. Visa tai JAV sociologas Patrikas J. Biukenenas (P. J. Buchanan) vadina „karu prieš istoriją“.

Jei sektume šia logika, tai ir Lietuvoje turėtume nugriauti Mindaugui, Vytautui Didžiajam skirtus paminklus, nes Mindaugas dėl valdžios nužudęs savo brolių, o Vytautas, ruošdamasis vienam žygiui prieš kryžiuočius, manoma, liepęs žirgų neturintiems vyrams parduoti savo žmonas ir vaikus, o už gautus pinigus nusipirkti žirgų. Tik pamanykite, kokiems nedorėliams stovi Lietuvoje paminklai! Dvarus irgi turėtume išbraukti iš mūsų kultūros istorijos, nes jie buvę žiauraus socialinio žmonių pavergimo, baudžiauninkų kankinimo, plakimo ir kartu lietuviškumo naikinimo (lenkinimo) centrai.

Istoriškai mąstyti nesugebančiam protui per sunku suvokti, kad vergija, kaip ir baudžiava, kiek jos buvo istoriškai būtinos, tiek jos buvo ir pažangūs reiškiniai, be vergijos nebūtų buvę antikinio pasaulio didybės, kuria iki šiol pasaulis stebisi. Istoriškai nemąstant, neįmanoma suprasti ir savęs, savo tautos istorijos ir iš jos pasimokyti, istorija tada nustoja būti *magister egregius* (geriausia mokytoja). Bet toks mąstymas ir nėra skirtas istorijai (praeičiai) pažinti,

jis skirtas istorijai griauti, dekonstruoti, patriotiškumui naikinti ir žmonėms supriešinti. Taip elgtis J. Krikštaponio ir kitų paminklų atžvilgiu yra raginama manant, kad galimai nepriimtina J. Krikštaponio veika atšaukia, paneigia jo pozityvią veiklą – Tėvynės gynimą.

Paminklą Ukmergėje jau statė konkrečiai mąstyti gebantys ir savo krašto šeiminkais besijaučiantys žmonės, todėl jie pagerbė ne Krikštaponį apskritai, o visiškai konkretų Juozą Krikštaponį – Lietuvos laisvės gynėją. Ši konkreti tiesa apdraudė nuo visų galimų paminklo paskirties iškraipymų, ypač nuo bandymo jį sieti ne su tuo J. Krikštaponiu, kuriam paminklas pastatytas.

Iš to, kas pasakyta, būtų galima daryti kelias apibendrinančias išvadas:

1. Paminklui Ukmergėje nukelti kol kas nėra nei teisinio, nei dalykinio pagrindo. Kol nėra J. Krikštaponio atžvilgiu įsiteisėjusio teismo nuosprendžio, tol teisinėje valstybėje nėra oficialaus minėto asmens kaltės pripažinimo, o viešas jo vadinimas „žudiku“ yra neteisėtas, kaip ir bandymas viešai kelti abejones dėl J. Krikštaponio apdovanojimo Lietuvos valstybės garbės ženklais. Visos LGGRTC ar Istorijos institu-

to parengtos pažymos, liudijančios priešingai, tėra medžiaga, juridškai neįpareigojanti jokiam praktiniam veiksmui, nes teisingumas teisinėje valstybėje, kaip sakytą, vykdomas ne pažymomis, o teismų sprendimais.

2. Nesusišnekama, manau, ir dėl to, kad oponentų pusė mano, jog neteisėta veika neva gali paneigti ar atšaukti teisėtą ir kad dėl to Lietuva neturinti teisės J. Krikštaponio asmenyje tas veikas atskirti ir teisėtą pagerbti paminklu. Bet jei viena pusė mano turinti teisę kalbėti su kita pusė įsakmiai, ignoruoti kitos pusės teisėtą pasirinkimą, tai veda į aklovietę, priešpriešas ir visišką nesusikalbėjimą.

3. Net jei, tarkim, tokia nepriimtina J. Krikštaponio veikla karo metu būtų konstatuota teismo sprendimu, tai neturėtų tiesioginės reikšmės paminklo likimui, nes paminklas, kaip minėta, pastatytas ne Krikštaponiui apskritai, ne Krikštaponiui – 2-osios kuopos vadui, galimai ar faktiškai atlikusiam nepriimtina veiką, o J. Krikštaponiui – Lietuvos laisvės gynėjui, t. y. veikai, kuri yra visuotinai teisėta tiek moralės, tiek ir tarptautinės teisės požiūriu. Ginti Tėvynę visais laikais buvo ir bus ne tik teisėtas, bet ir moralus,

garbingas dalykas. Prieš šios veikos teisėtumą, manau, vargu ar galima protestuoti. J. Krikštaponio kova dėl laisvės – istorinis faktas, kurio niekas negali atšaukti, kaip ir negali paneigti jo teisėtumo ir reikšmės Lietuvai.

4. Kartu galima paklausti, ką oponentai laimėtų, jei, tarkim, paminklas Ukmergėje būtų nukeltas? Veikiausiai nieko, išskyrus ambiciją. Bet pralaimėtų, manau, daug.

5. Jei Lietuva paklustų tokiam diktatui ir nukeltų minėtą paminklą, tai ji pripažintų, kad nėra suvereni ir lygiateisė valstybė, lengvai atsisako, svetimiesiems pareikalavus, kai kurių savo itin svarbių vertybių, net ir išduoda savo žmones, paaukojusius savo gyvybę už jos Laisvę. Be to, Lietuva siųstų ir sau pačiai pavojingą žinią, demoralizuojančią savo jaunimą: ar verta aukoti gyvybę už šalies laisvę, jei bus žinoma, kad Lietuva bet kada gali nuo tokio asmens nusigręžti, jei tik kas iš šalies to pareikalaus.

Toks elgesys gali būti pavojingesnis net už

okupaciją, nes gali pakirsti pačias priešinimosi galimam agresoriui šaknis. Juk masinis pokario lietuvių pasipriešinimas sovietinei okupacijai kilo ir dėl to, kad ano meto Lietuva buvo išugdžiusi daugybę patriotinio jaunimo, tvirtai pasiryžusio gyvybės kaina ginti savo Tėvynę net pergalės vilčiai užgesus. Iš šio giluminio ryžto kilo Sąjūdis ir atgimė Lietuva. Ar tokiam ryžtui ugdomas šiuolaikinis Lietuvos jaunimas, jei tie, kurie praeityje aukėjo savo gyvybę už Tėvynės laisvę, gali būti paskelbti *persona non grata* arba gali būti nelaikomas vertybe (atmintina diena) per 2 000 sukilėlių gyvybių kaina 1941 m. įvykęs Birželio 23-iosios sukilimas Lietuvos nepriklausomybei atkurti? Mažinant mūsų šalies istorijoje sektinų asmeninių pavyzdžių ar paminklo vertę žmonių skaičių vargu ar reikia stebėtis, kad kasmet vis daugiau Lietuvos jaunimo vengia šaukimo į kariuomenę: 2016 m. tokių buvo 270; 2017 m. – jau 5 500; 2018 m. – 7 400; 2019 m. – 6 800.